

УДК 330.322
JEL E22

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Г. Сиротюк, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-8740-7959

Львівський національний університет природокористування

<https://doi.org/10.31734/economics2023.30.028>

Сиротюк Г. Інвестиційний потенціал України в умовах сьогодення

Розкрито сутність інвестиційного потенціалу країни та вказано на складові цього поняття. Визначено основні передумови для залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України, що набуває особливої актуальності для відновлення економіки після російсько-української війни. Проаналізовано Індекс інвестиційної привабливості України та з'ясовано, що інвестиційний клімат в Україні є несприятливим і погіршився в динаміці. Вказано, що основними чинниками, які негативно впливають на інвестиційну привабливість, є: воєнні дії в країні, пандемія COVID-19, корупція та слабка судова система. Проаналізовано обсяг надходження іноземних інвестицій в Україну та з України. Простежено динаміку потоків іноземних інвестицій за сім років і чинників, що на неї вплинули. Встановлено, що, незважаючи на скорочення обсягів іноземних інвестицій, їх роль як джерела формування інвестиційного потенціалу України зростає. Окреслено інструменти державної підтримки, зокрема: спрощена можливість переходу на сплату єдиного податку, спрощення механізму звітування, доступне кредитування. Виділено види ризиків, які в сьогоdnішніх реаліях варто врахувати інвесторам: економічні, політичні, безпеки та валютного ринку. Обґрунтовано, що під час війни може суттєво змінюватися ситуація щодо секторів економіки, тому варто інвесторам урізноманітнити свій портфель інвестицій, вклавши кошти в декілька секторів. Доведено важливість залучення іноземних інвестицій для національної економіки в довгостроковому вимірі. Виокремлено передумови, які дадуть змогу іноземним інвесторам вкладати кошти в економіку України, серед них: створення потужної нормативно-правової бази, яка б захищала та гарантувала надійність інвестицій; впровадження інструментів токенизації активів та розвиток ринку віртуальних активів. За результатами проведеного дослідження запропоновано напрями поліпшення інвестиційної привабливості України в умовах сьогодення.

Ключові слова: інвестиційний потенціал, прямі іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційна привабливість, інвестиційний ризик.

Syrotyuk H. Investment potential of Ukraine under current conditions

The article studies investment potential of the country and identifies constituents of that concept. The work outlines preconditions for attracting direct foreign investments in the economy of Ukraine that is crucial for the economy recovery after the Russian-Ukrainian war. The authors analyze the Index of investment attractiveness of Ukraine and determine that the investment climate in Ukraine is unfavorable and is getting worse in the dynamics. It is mentioned that the main factors which negatively influence the investment attractiveness are hostilities in the country, COVID-19 pandemic, corruption and imperfect juridical system. The researchers analyze income of foreign investments in Ukraine and from Ukraine, and outline dynamics of the flows of foreign investments for 7-year period, as well as the factors influencing them. It is determined that in spite of reduction in the amount of foreign investments, their importance as a source of formation of the Ukraine's investment potential is growing. The work outlines tools of the state support, particularly the simplified procedure to transfer to a single tax, the simplified mechanism of reporting, better access to crediting. There are several kinds of risks, which should be currently considered by investors, namely economic, political, safety and foreign exchange market. It is substantiated that during the war, the situation can significantly change in terms of the economic sectors, and, therefore, investors should diversify their portfolio, investing into several branches. The research proves importance of attracting foreign investments for the national economy in the long term. The authors identify prerequisites for the foreign investors put money in the economy of Ukraine, including creation of a powerful regulatory base, which is able to protect and secure investments; introduction of the instruments of tokenization of assets and development of the market of virtual assets. According to the results of the conducted research, some ways to improve investment attractiveness of Ukraine under current conditions are proposed.

Key words: investment potential, direct foreign investments, investment climate, investment attractiveness, investment risk.

Постановка проблеми. Інвестиційний потенціал країни є фундаментальною основою ста-лого розвитку національної економіки. Для України особливо важливим є формування інве-

стиційного потенціалу в сучасних умовах євроінтеграційних процесів та відновлення економіки після російсько-української війни. Національною радою країни розроблений план реконструкції з відновлення, яким передбачено залучення \$750 млрд інвестицій протягом 10 років [5]. На сьогодні важливим є правильне формування пріоритетів для сфер залучення інвестицій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання залучення інвестицій, формування інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості, використання інвестиційного потенціалу та інші завжди є актуальними.

Вивченням проблематики формування та використання інвестиційного потенціалу займалися науковці: Н. Бец [1], Р. Квасниця [4], К. Крамаренко [6], І. Макалюк, М. Фалько, Н. Захаров [7], Т. Кашпуренко, М. Бараніков [8], М. Макаренко [9], І. Маслюк [10] та інші вчені-економісти. Крім того, сфера інвестиційного потенціалу цікавить суб'єктів аудиторського і консалтингового бізнесу, а саме: Pricewaterhouse Coopers, Deloitte, Ernst & Young, International Finance Corporation [14].

Поділяючи думку науковців щодо дослідження інвестиційного потенціалу, акцентуємо увагу на проблемах та можливостях їх вирішення при залученні іноземних інвестицій для відбудови національної економіки в післявоєнний період.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття сутності інвестиційного потенціалу країни та надання рекомендацій щодо його формування для післявоєнної відбудови країни.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційний потенціал країни є сукупністю інвестиційних ресурсів та можливостей для розвитку країни і досягнення нею поставлених інвестиційних цілей. Науковці його трактують як суму двох складових: національного багатства, що накопичене суспільством на момент оцінювання потенціалу, та валового продукту поточного періоду, а саме тієї його частини, яка спрямовується на заощадження [10, с. 58].

Інвестиційний потенціал – це складне економічне явище, яке має інтегральний характер і визначається стратегічними цілями. Він є комплексною системою, яка ефективно реалізується в процесі розвитку.

Інвестиційний потенціал, вважає Р. С. Квасницька, варто розглядати як сукупність ресурсів, що належать до інвестиційних за критерієм можливості їх внеску до статутного капіталу суб'єкта господарювання, яка представлена на ринку у формі потенційного інвестиційного попиту, який здатний і має можливість перетворитися

на реальний інвестиційний попит, що забезпечує задоволення потреб відтворення капіталу [4].

Деякі науковці [6; 9] інвестиційний потенціал розглядають з погляду характеристик попиту на цінні папери фірми та її привабливості як об'єкта прямих інвестицій.

Дослідження інвестиційного потенціалу в умовах сьогодення та в період післявоєнного відновлення економіки країни набуває особливої актуальності та важливості. Це пов'язано з тим, що багато суб'єктів господарювання на окупованій території втратили свій бізнес або вимушені були здійснити релокацію бізнесу в безпечні регіони країни. У більшості суб'єктів господарювання суттєво знизилися доходи, що призвело до погіршення економічного становища країни. Тому відновити економіку країни можна за допомогою залучення інвестицій.

Інвестиційний потенціал характеризується поняттями «інвестиційний клімат», «інвестиційна привабливість», «інвестиційний ризик». Сприятливий інвестиційний клімат є важливим чинником економічного розвитку будь-якої країни. За результатами експертного дослідження «Індекс інвестиційної привабливості», яке проводить Європейська бізнес-асоціація, інвестиційний клімат в Україні погіршився в динаміці та є несприятливим (рис. 1).

За аналізований період Індекс інвестиційної привабливості лише в 2017 р. та 2018 р. був нейтральний, а в інші роки – негативний. Останніми роками найвагомішими чинниками, що негативно впливають на інвестиційну привабливість, є: воєнні дії в країні, пандемія COVID-19, корупція та слабка судова система.

Непривабливий інвестиційний клімат в Україні негативно впливає на можливості активізації процесу залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни. Іноземні інвестиції, як правило, здійснюються в країні з відкритою економікою, де в наявності є кваліфікована робоча сила та відкритий простір для економічного зростання [1].

Нині багато іноземних інвесторів припинило залучати кошти у зв'язку з бойовими діями та тимчасовою окупацією територій України. І хоча частина підприємств поступово відновлює свою діяльність у безпечніших регіонах країни, проте обсяг залучення ними коштів суттєво зменшився. На це вказує динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в Україну (рис. 2).

З даних рис. 2 бачимо, що обсяг прямих іноземних інвестицій в Україну з 2016 р. поступово зростав і у 2019 р. сягнув 5 860 млн дол. США, а вже у 2020 р. скоротився на

6 728 млн дол. США відносно 2019 р. і сягнув -868 млн дол. США. У 2021 р. ситуація відносно стабілізувалася і відбувся приплив інвестицій у найбільших за досліджуваний період

обсягах – 6 687 млн дол. США. Повномасштабна війна 2022 р. вплинула на скорочення обсягів інвестицій у 8 разів.

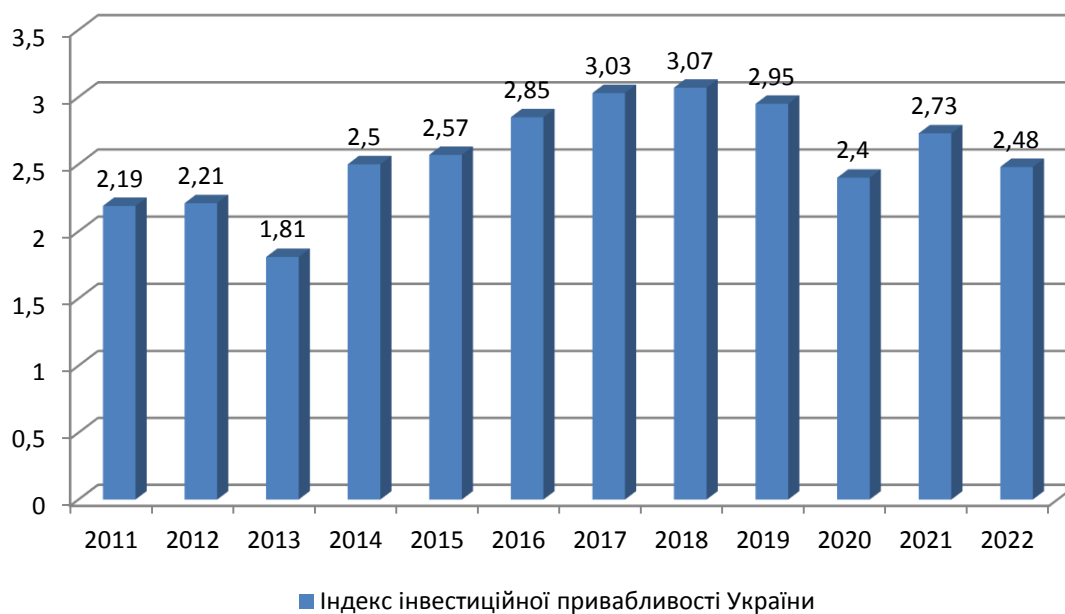

Рис. 1. Динаміка індексу інвестиційної привабливості України*

*Побудовано на основі даних Європейської Бізнес Асоціації [3]

Щодо прямих іноземних інвестицій з України, то спостерігаємо зворотну ситуацію, коли їх обсяг у 2022 р. зріс на 542 млн дол. США порівняно з попереднім роком та на 328 млн дол. США порівняно з 2016 р.

Для підвищення інвестиційної привабливості потрібно вжити низку заходів підтримки, зокрема з боку держави. На сьогодні прийняті зміни до податкового законодавства України спрямовані на підтримку бізнесу в умовах війни: спрощена можливість переходу на сплату єдиного податку, спрощення механізму звітування тощо [1].

У межах державної програми «Доступні кредити 5–7–9 %» укладено кредитні договори на інвестиційні цілі в розмірі 2,53 млрд грн [2].

Водночас варто зауважити, що інвестування під час війни є ризикованим та потребує ретельного аналізу ситуації на ринку. Можна виділити такі види ризиків, які інвестори мають врахувати:

1) економічні ризики (інфляція, девальвація національної валюти, зростання безробіття, падіння ВВП), що можуть призвести до зниження рівня життя населення, погіршення прибутковості бізнесу;

2) політичні ризики (політичні зміни, перевороти, посилення режиму), які можуть негативно вплинути на бізнес-середовище та призвести до економічної нестабільності;

3) ризики безпеки (проблеми з безпекою для бізнесу та інвесторів), які можуть включати загрози тероризму та криміналу;

4) ризики валютного ринку (значні коливання національної валюти на валютному ринку), які можуть мати негативний вплив на інвестиційний портфель.

Вивчення ризиків дозволить інвесторам оцінити свої можливості щодо управління ними. До того ж під час війни може суттєво змінюватися ситуація щодо секторів економіки, тому варто інвесторам урізноманітнити свій портфель інвестицій, вклавши кошти в декілька секторів.

Можна виділити окремі сектори економіки, які в основному є стабільними під час війни:

1) аграрний сектор: Україна є потужним виробником зерна, овочів і фруктів, тому інвестування в цей сектор може принести бажаний результат, зважаючи на високий попит на сільськогосподарську продукцію у світі;

2) ІТ-сектор: ІТ-галузь в Україні є високорозвиненою і має великі інвестиційні можливості, інвестиції в ІТ-стартапи дадуть

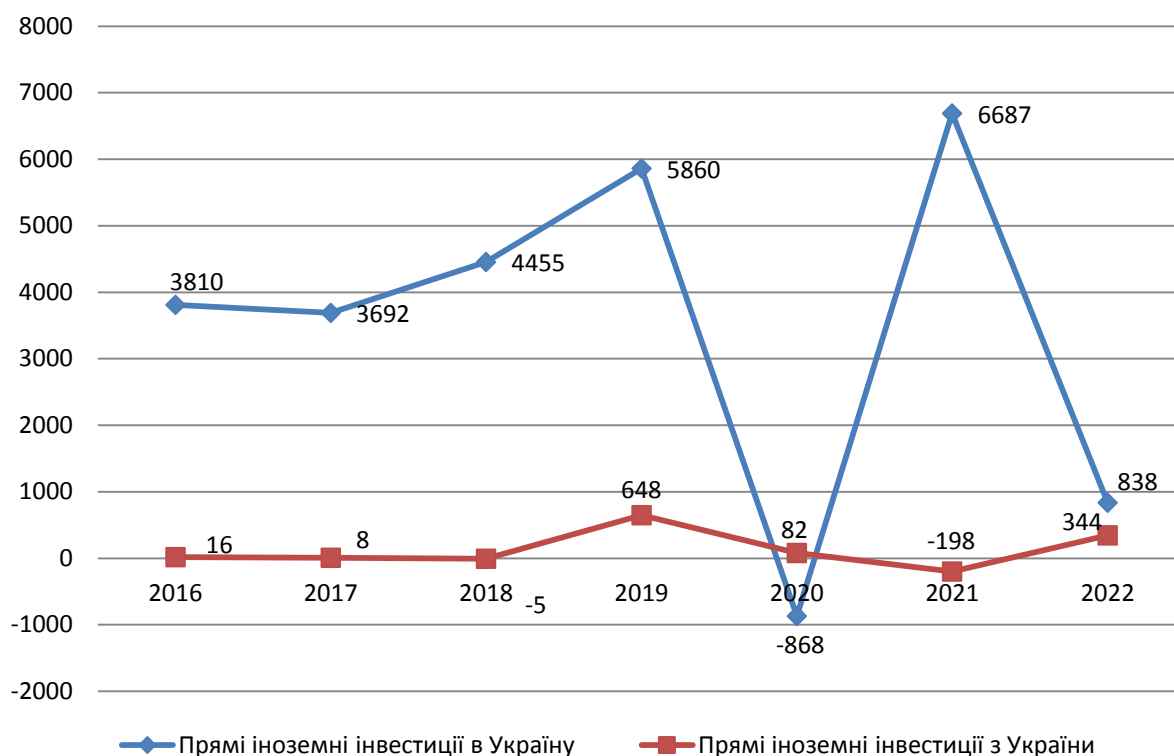

Рис. 2. Динаміка надходження прямих іноземних інвестицій в Україну, млн дол. США*

*Побудовано за даними [13]

зможу розробникам технологічних продуктів залучити фінансування для відкриття й розвитку бізнесу в сфері високих технологій;

3) нерухомість: наявний потенціал для розвитку сектору нерухомості, інвестиції в нерухомість здатні забезпечити стабільний дохід на перспективу;

4) переробна промисловість: інвестиції у придбання технологічного обладнання та інших основних засобів для переробних промислових підприємств можуть принести швидкі доходи;

5) продукти першої необхідності: в умовах війни продаж продуктів першої необхідності (легка промисловість, продукти харчування, медичні товари) є стабільним;

6) інфраструктура: інвестиції в інфраструктуру (будівництво або відновлення будівель, доріг, мостів, аеропортів, залізниць тощо) будуть досить затребуваними після війни;

7) експортно-орієнтовані галузі: інвестування у фірми, які працюють на експорт, має перспективу.

Сьогодні ведеться потужна робота щодо залучення іноземних інвестицій в економіку України. У лютому 2023 р. в Японії запущено

створення Української інвестиційної платформи DFI G7 під керівництвом ЄБРР. Україна і США підписали Меморандум про підтримку залучення інвестицій для реалізації пріоритетних проєктів розвитку і відновлення економіки.

Незважаючи на нинішню нестабільність та складну ситуацію, очікується, що інвестиційна привабливість України в майбутньому зростатиме. Для залучення інвестицій варто створити належні умови, які дадуть змогу іноземним інвесторам вкладати кошти в національну економіку. Насамперед у країні має бути потужна нормативно-правова база, яка повинна визначати особливості режиму іноземного інвестування, захищати та гарантувати надійність інвестицій. На сьогодні таким документом є Закон України «Про режим іноземного інвестування» [12]. Проте положення цього закону доцільно привести у відповідність до умов післявоєнного відновлення з метою створення сприятливого середовища для майбутніх інвесторів.

Залученню іноземних інвестицій в Україну сприятиме розвиток ринку віртуальних активів, правове поле якого регулюється Законом України

«Про віртуальні активи», де зазначено, що віртуальний актив – це нематеріальне благо, що є об'єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі [11]. Одним із видів віртуального активу є токенизований актив, який існує лише в системі обліку цифрових даних у вигляді запису з ідентифікатором інформації, що є похідною від первинного активу, і управління яким здійснюється на основі смарт-контракту.

Зважаючи на поширення практики використання токенів у світовому економічному просторі та їх потенційні переваги, зумовлені можливістю доступу до ринку криптофінансування, низка науковців вважає, що зміна формату та інструментів взаємодії між учасниками угод стимулюватиме підвищення ліквідності активів та приплив інвестиційного капіталу в ті сфери, які цього потребують [7].

Для покращання інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості України доцільно: забезпечити стабільність політичного середовища; вдосконалити податкову та судову системи; побороти корупцію в державних органах; створити прозору законодавчу систему інвестування; впровадити механізм страхування ризиків іноземного інвестування; врегулювати питання захисту прав власності інвесторів; розробити стратегію залучення інвестицій в економіку країни.

Висновки. Проведене дослідження стану інвестиційного потенціалу України свідчить, що через економічну кризу та нестабільну політичну ситуацію, спричинені війною, стрімко зменшилося надходження прямих іноземних інвестицій. Перешкоди, які існували в мирний час, доповнилися воєнними ризиками. У таких умовах особливо важливим є створення сприятливих умов для покращання інвестиційного клімату економіки країни. Особлива роль при цьому належить державі, яка повинна створити всі умови для стимулювання іноземного інвестування. Це сприятиме покращанню економічного становища країни та відбудові її у повоєнний період.

Бібліографічний список

1. Бец Н. Податкова реформа у часи війни: що запровадили та скасували в Україні. URL: [https://yur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/podatкова-reforma-u-chasi-viyini-shcho-](https://yur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/podatкова-reforma-u-chasi-viyini-shcho-zaprovadili-ta-skasovali-v-ukrayini.html)

[zaprovadili-ta-skasovali-v-ukrayini.html](https://yur-gazeta.com/publications/practice/podatкова-praktika/podatкова-reforma-u-chasi-viyini-shcho-zaprovadili-ta-skasovali-v-ukrayini.html) (дата звернення: 10.05.2023).

2. Доступні кредити 5–7–9 %. Державна програма. URL: <https://5-7-9.gov.ua/> (дата звернення: 15.04.2023).

3. Європейська Бізнес Асоціація. URL: <https://eba.com.ua/research/doslidzhennya-ta-analotyka> (дата звернення: 01.05.2023).

4. Квасницька Р. С. Інвестиційний потенціал інститутів фінансового ринку України: монографія. Хмельницький: Манускрипт, 2015. 313 с.

5. Країна можливостей: чому інвестор прийде в Україну. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/29/691997> (дата звернення: 20.04.2023).

6. Крамаренко К. М. Сучасні підходи до формування і використання інвестиційного потенціалу країни. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 27, ч. 1. С. 59–61.

7. Макалюк І. В., Фалько М. О., Захаров Н. В. Токенізація цінних паперів: особливості та перспективи для України. *Ефективна економіка*. 2023. № 1. doi:10.32702/2307-2105.2023.1.34.

8. Макалюк І., Кашпуренко Т., Баранніков М. Становище підприємств аграрного сектору України в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. *Економіка та суспільство*. 2023. 49. doi: 10.32782/2524-0072/2023-49-7.

9. Макаренко М. П. Залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Вісник Національного технічного університету «ХП»*. Серія: *Актуальні проблеми розвитку українського суспільства*. 2016. № 13. С. 73–75.

10. Маслюк І. Особливості розвитку інвестиційного потенціалу сільськогосподарського виробництва в умовах фінансово нестабільної економіки країни. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2020. № 1 (261). С. 57–61. doi: 10.31891/2307-5740-2020-278-1-12.

11. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

12. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-vr#Text> (дата звернення: 15.03.2023).

13. Статистика зовнішнього сектору України. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external/data-sector-external#5> (дата звернення: 11.05.2023).

14. Investment Potential in EMENA. URL: <http://www.ifc.org> (дата звернення: 11.05.2023).

Стаття надійшла 22.05.2023